

MUSTAQIL TA'LIM FAOLIYATIDA TALABALARNI PEDAGOGIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

D.D.Inamov

p.f.f.d (PhD), dotsent

X.U.Azizova

NamDU tayanch doktoranti

Аннотация: В данной статье говорится об этапах самостоятельной работы студентов над собой, технологиях формирования педагогической культуры студентов, самостоятельной учебной деятельности и самоформирования в повышении будущей профессиональной квалификации специалистов.

Ключевые слова: социальная активность, самостоятельная образовательная деятельность, педагогическое мастерство, креативность, компетентность, всестороннее развитие личности, адаптивность, арсенал.

Annotation: This article talks about the stages of students' independent work on themselves, the technologies of forming the pedagogical culture of students, independent educational activities and self-formation in improving the future professional qualifications of specialists.

Key words: social activity, independent educational activities, pedagogical skill, creativity, competence, all-round development of personality, adaptive, arsenal.

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalarni mustaqil ravishda o'z ustida ishlash bosqichlari, talabalarni pedagogik madaniyatini shakllantirish texnologiyalari, mutaxassislarining bo'lajak kasbiy malakasini oshirishda mustaqil ta'lim faoliyati va unda o'zini shakllantirish kabilari haqida so'z borgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy faollik, mustaqil ta'lim mashg'ulotlari, pedagogik mahorat, kreativlik, kompetensiya, shaxsni har tomonlama rivojlantirish, adabtiv, arsenal.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-avgustdagi PQ-4796-son "O'zbekiston Respublikasining milliy statistika tizimini yanada takomillashtirish va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga muvofiq kadrlar tayyorlash sifatiga, ta'limning

mazmuniga qo'yiladigan umumiy talablarni va ta'lim oluvchilar tayyorgarligining zarur va yetarli bilim darajasi hamda oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilariga qo'yiladigan umumiy malakaviy talablarni kadrlar tayyorlash sifatiga, ta'limning mazmuniga qo'yiladigan umumiy talablarni, ta'lim oluvchilar tayyorgarligining zarur va yetarli bilim darajasi hamda oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilariga qo'yiladigan umumiy malakaviy talablarni ta'lim muassasalari faoliyati va kadrlar tayyorlash sifatini baholash tartiblari hamda mexanizmini belgilaydi. Ijtimoiy voqeylikda ta'lim va tarbiya masalalarini tahlil qilish, ichki qonuniyatlarini o'rganish, pedagogik jarayonni boshqarish, nazorat qilish, natijasini aniqlash va unga yangiliklarni kiritishda zamonaviy fan yutuqlaridan foydalanish lozim.

Ta'lim sohasida bo'layotgan har bir o'zgarish jamiyatimiz ravnaqiga ijobiy ta'sir qilishiga shubha yo'q. Mamlakatning intellektual salohiyatini oshirish, davlat ta'lim standarti talablariga javob bera oladigan, yetuk, raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda muhim omil hisoblanadi. Qaysi sohada bo'lmasin bilimlarni mustaqil ravishda egallashga intilish – talaba faoliyatining ta'lim muassasasidagi eng ajralib turadigan xususiyati, mustaqil o'qib, bilim orttirish asosi hisoblanadi. Ta'lim tizimida mustaqil bilim olish, nazorat qilish mustaqil ta'lim olishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Mustaqil bilim olishda avvalo, talabalarda mustaqil ishlashga, erkin, ijodiy faoliyat yuritishga va eng asosiysi mustaqil fikrlashga ehtiyojni shakllantirish lozim.

Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'lim jarayonini amalga oshirishda tizimli ishlarni yo'lga qo'yish, talabalarni mustaqil ishlashga o'rgatish ijodiy va ijtimoiy faol, ijtimoiy - siyosiy hayotda mustaqil ravishda o'z o'rnini topa olish malakasiga ega bo'lgan, istiqboliy vazifalarni qo'yish va hal qilish qobiliyatiga ega bo'lgan kadrlarning yangi avlodini hakllantirishga asos bo'ladi. Shunday ekan bu maqolada talabalar mustaqil ishlarini tashkil etishda qo'llaniladigan zamonaviy shakllarini pedagogik muammolarini va ularni hal etish yo'llarini o'chishga harakat qilinadi.

Talabalarining mustaqil ta'limidan asosiy maqsad quyidagilardan iboratdir:

- yangi bilim olish usullarini egallash, jarayonlarni mustaqil tahlil qila olish;
- auditoriyadagi mashg'ulotlarda olgan bilimlarini mustahkamlash, chuqurlashtirish, kengaytirish va tartibga solish;
- o'quv materiallarini mustaqil o'rganish;
- faolligi, bilim orttirishi, ijodiy tashabbusi, mas'uliyati va tartibligini rivojlantirish;
- olgan bilimlarini amaliyotda qo'llay olishni shakllantirish;
- mustaqil fikr yuritish, o'z-o'zini o'stirish, o'zining rejasini amalga oshirishni shakllantirish;
- tadqiqot qila olish qobiliyatini rivojlantirish va boshqalar.

Mustaqil talim – o‘quv materialini mustaqil o‘zlashtirish, murakkablik darajasi turlicha bo‘lgan topshiriqlar, amaliy vazifalarni auditoriya hamda auditoriyadan tashqarida ijodiy va mustaqil bajarish asosida nazariy bilim, amaliy ko‘nikma va malakalarni shakllantirishga qaratilgan tizimli faoliyatdir. Mustaqil ish – o‘qituvchining topshirig‘i va rahbarligida o‘quv vazifasini hal etadigan talimning faol metodi. Mustaqil ish qo‘yilgan maqsad bilan bog‘liqlikda talabalarning aniq faoliyatini tashkil etish va amalga oshirishdir. Talabaning mustaqil ishlari uning yuqori darajadagi faollik, ijodiylik, mustaqil tahlil, tashabbuskorlikka hamda barcha vazifalarni o‘z vaqtida va mukammal tarzda bajarishga asoslangan faoliyatidir.

Pedagogik madaniyat - bu o‘qituvchining umumiy madaniyatining ajralmas qismi, tarkibiy qismi bo‘lib, u doimiy ravishda pedagogik nazariya bilimlarini chuqur va puxta egallash darajasini, bu bilimlarni mustaqil ravishda, uslubiy asosli va yuqori samaradorlikda qo‘llash qobiliyatini tavsiflaydi. pedagogik jarayonda talabalarning individual-tipik xususiyatlarini, ularning qiziqishlarini hisobga olgan holda va fan va amaliyotning rivojlanishi bilan uzviy bog‘liqdir. O‘qituvchining kasbiy va pedagogik madaniyatini amalga oshirish va shakllantirishning o‘ziga xos xususiyatlari individual, ijodiy, psixofiziologik va yosh xususiyatlariga, shaxsning hukmron bo‘lgan ijtimoiy va pedagogik tajribasi bilan belgilanadi. Yuqoridagi uslubiy asoslarni hisobga olgan holda, kasbiy pedagogik madaniyat modelini asoslash mumkin, uning tarkibiy qismlari aksiologik, texnologik va shaxsiy va ijodiydir. Aksiologik komponent kasbiy pedagogik madaniyat insoniyat tomonidan yaratilgan va ta‘lim rivojlanishining hozirgi bosqichida uzviy pedagogik jarayonga o‘ziga xos tarzda kiritilgan pedagogik qadriyatlar majmui bilan shakllanadi.

Pedagogik texnologiya tushunchasi ta‘lim amaliyoti va nazariyasi ilmidan mustahkam o‘rin egalladi, lekin uni pedagogikaning mukammal lug‘atlari(tezaurus)dagi o‘rni hali noma‘lumligicha qolib kelmoqda. Pedagogik texnologiya tushunchasining shakllanishi va rivojlanishi tarixidaturli qarashlar mavjud bo‘lgan: u texnik vositalar haqidagi ta‘limot deb, hamda o‘qitish jarayonini loyihalashtirilgan holda izchil va muntazam tashkilotish deb talqin qilingan. Ta‘lim muassasasida talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etishning strategik yo‘nalishidagi asosiy narsa uning alohida turlarini optimallashtirish emas, balki barcha turdagi darslarda darsda va undan tashqarida talabalarning yuqori faolligi, mustaqilligi va mas‘uliyati uchun sharoit yaratishdir. Talabalarning mustaqil ishlarining turli bosqichlarida ularning mustaqilligi oddiy takrorlash, taqlid qilishdan tortib, ijodkorlikka qadar turli yo‘llar bilan namoyon bo‘ladi. Bajarilgan vazifalarning murakkabligi ortib borishi bilan u paydo bo‘ladi, rivojlanadi va murakkablashadi. Talabaning turli fanlar bo‘yicha mustaqil ishining samaradorligi, avvalambor, uning

shaxsiy fazilatlarini, intizomi, motivatsion munosabatlari, xotira, diqqat, irodaviy sifatlar kabi aqliy sifatlarini va boshqalarga bog'liq bo'lsa, unumli mustaqil ishning asosiy shartlaridan biri uning shakllanishi va rivojlanishi hisoblanadi. Talabalar mustaqil ishining maqsadi - turli manbalardan yangi bilimlarni o'zlashtirish jarayonida ularning shaxsiy rivojlanishini ko'zda tutiadi.. Mustaqil ishlarga darsliklar, o'quv-uslubiy qo'llanmalar, fanlar bo'yicha klassik mualliflarining ilmiy ishlari, monografiyalar, ilmiy maqolalar to'plamlari va ilmiy ma'ruzalar, ixtisoslashtirilgan jurnallardagi ilmiy maqolalar, badiiy adabiyotlar bilan ishlash kiradi. So'nggi paytlarda mustaqil ishlarda elektron shakldagi manbalar (Internet tizimi, kompyuter dasturlari va elektron tashuvchilardagi ma'lumotlar) bilan ishlash katta o'rin egalladi. Talabalarning mustaqil ishlariga insholar, izohlar, tezislar yozish kiradi.

Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'lim jarayonini amalga oshirishda tizimli ishlarni yo'lga qo'yish, talabalarni mustaqil ishlashga o'rgatish ijodiy va ijtimoiy faol, ijtimoiy -siyosiy hayotda mustaqil ravishda o'z o'rnini topa olish malakasiga ega bo'lgan, istiqboliy vazifalarni qo'yish va hal qilish qobiliyatiga ega bo'lgan kadrlarning yangi avlodini shakllantirishga asos bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Olimov Q.T. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari. T.; 2017
2. Ziyomuhamedov B., Abdullayeva SH. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. T.:
3. Abu Ali Ibn Sino, 2018.
4. 3. Pedagogik texnologiyalarning rivojlanish tarixi// Kasb-hunar ta'limi.
5. 2018.16-25 betlar.
6. 4. Komarova T.S. O'qitish metodikasi. - Moskva: Ma'rifat, 2019. 160b.
7. Pedagogika, T., 1996; O'zbek pedagogikasi tarixi, T., 1997; Qurbonov Sh., Seytxalilov E., Kadrlartayyorlash milliy dasturi: pedagogik tadqiqotlar yo'nalishi va muammolari, T., 1999; O'zbek pedagogikasi antologiyasi [tuzuvchilar: K. Hoshimov, S. Ochil], 1-, 2-j.lar, T., 1995, 1999.
8. Abdullaeva Sh.A. Pedagogika. Pedagogika oliy ta'lim muassasalari uchun darslik.-
9. Toshkent:Fan va texnologiyalar, 2013.-298b.
10. Vaxobov M.M. Zadachi po vnedreniyu lichnostno- orientirovannogo obrazovaniya i modelirovaniya monitoringa kachestva obucheniya. –Tashkent: Me'ros, 2015.-232s